EvrÃ³puramminn og getustigskvarÃ°i Ã•rstÃÃ°a

BÃ³kin *Ã•rstÃÃ°ir* eftir KarÃtas Hrundar PÃ¡lsdÃ³ttur kom Ãºt Ã¡riÃ° 2020 og inniheldur stuttar sÃ¶gur Ã¡ einfÃ¶ldu mÃ¡li. SÃ¶gurnar eru sÃ©rstaklega aÃ°gengilegar fÃ³lki sem leggur stund Ã¡ Ãslensku sem annaÃ° mÃ¡l vegna Ã¾ess aÃ° aftast Ã bÃ³kinni er viÃ°auki meÃ° frekari Ãºtskýringum en auk Ã¾ess eru sÃ¶gurnar greindar Ã fimm getustig innan A2â??B1 samkvÃ¦mt EvrÃ³pska tungumÃ¡larammanum / EvrÃ³purammanum. Lesa mÃ¡ um **tilurÃ° *Ã•rstÃÃ°a*** Ã annarri grein.HÃ©r segir hÃ¶fundurinn frÃ¡ vinnunni aÃ° baki getustigsgreiningu sagnanna.

Ã?lÃk getustig

Ã?g skoÃ°aÃ°i skilgreiningar EvrÃ³purammans sem skiptir mÃ¡ltileinkun niÃ°ur Ã sex getustig: A1 og A2 (byrjendur), B1 og B2 (sjÃ¡lfstÃ¦Ã°ir mÃ¡lnotendur) og C1 og C2 (fÃ¦rir mÃ¡lnotendur). Ã?g sÃ¡ aÃ° umfjÃ¶llunarefni og Ã¾emu getustigs A2 og B1 hentuÃ°u Ã¾eim lesendum sem Ã©g hafÃ°i Ã huga, Ã¾aÃ° er fÃ³lki sem hefur Ã¶Ã°last grunnÃ¾ekkingu Ã Ãslensku og vill lesa sÃ©r til gagns og gamans. Ã• getustigi A2 getur fÃ³lk meÃ°tekiÃ° einfaldar upplÃ½singar tengdar hversdeginum og til dÃ¦mis tjÃ¡Ã° sig um sjÃ¡lft sig, fjÃ¶lskyldu sÃna og annaÃ° fÃ³lk, bÃºsetu, menntun og atvinnu. Ã• getustigi B1 er fÃ³lk fÃ¦rt um skilja umrÃ¦Ã°ur um fjÃ¶lskyldu, Ã¡hugamÃ¡l, vinnu, ferÃ°alÃ¶g og mÃ¡l lÃÃ°andi stundar. Ã?Ã¡ hefur fÃ³lk nÃ¡Ã° fÃ¦rni Ã aÃ° lÃ½sa reynslu sinni, plÃ¶num, skoÃ°unum og framtÃ-Ã°ardraumum.

EvrÃ³puramminn

SjÃ¡lfsmatsrammi EvrÃ³purammans metur tungumÃ¡lafÃ¦rni Ã gegnum einfaldar staÃ°hÃ¦fingar tengdar *skilningi* (hlustun og lestur), *tali* (samtÃ¶l og tjÃ¡ning) og *ritun*. SjÃ¡lfsmatsramminn er eins fyrir Ã¶ll EvrÃ³pumÃ¡lin og Ã¾vÃ er nauÃ°synlegt aÃ° greina sÃ©rstaklega hvaÃ°a atriÃ°i tilheyra hvaÃ°a getustigi hjÃ¡ hverju tungumÃ¡li fyrir sig. EvrÃ³purÃ¡Ã°iÃ° gaf Ãºt nÃ¡kvÃ¦mt mÃ¡lfrÃ¦Ã°iyfirlit fyrir tungumÃ¡l eins og ensku Ã¡riÃ° 1991. Upphaf slÃkrar vinnu fyrir Ãslensku var lengi Ã¡ frumstigi. En Ã¡ Ã¡runum 2015 til 2016 skilgreindi GÃsli Hvanndal Ã?lafsson hvaÃ°a mÃ¡lfrÃ¦Ã°i og formgerÃ°ir eiga heima Ã¡ getustigi A1 Ã¾egar lagt er stund Ã¡ Ãslensku sem annaÃ° mÃ¡l. Ã•Ã°ur hafÃ°i Ãslensk mÃ¡ltileinkun veriÃ° skilgreind Ã tengslum viÃ° DIALANG-verkefniÃ° viÃ° Lancaster-hÃ¡skÃ³la, sem hefur Ã¾aÃ° aÃ° markmiÃ°i aÃ° meta tungumÃ¡lafÃ¦rni Ã gegnum sjÃ¡lfsprÃ³f Ã¡ netinu. MarÃa Anna GarÃ°arsdÃ³ttir og SigrÃÃ°ur D. Ã?orvaldsdÃ³ttir komu aÃ° gerÃ° kvarÃ°a fyrir Ãslenska fÃ¦rniÃ¾Ã¦tti fyrir matsramma DIALANG. LÃkt og sjÃ¡lfsmatsrammi EvrÃ³purammans gefur DIALANG-ramminn takmarkaÃ° yfirlit Ã¾ar sem um er aÃ° rÃ¦Ã°a almenn viÃ°miÃ° sett fram Ã formi einfaldra staÃ°hÃ¦finga. Ã?Ã³ aÃ° DIALANG-ramminn, Ã³lÃkt sjÃ¡lfsramma EvrÃ³purammans, innihaldi flokkana *orÃ°aforÃ°i* og *mÃ¡lfrÃ¦Ã°i*, auk *ritunar*, *lesturs* og *hlustunar*, var niÃ°urstaÃ°a mÃn â?? Ã¾arna um 2018/19 â?? aÃ° Ã¾Ã¡verandi viÃ°miÃ° gÃ¦fu ekki heildstÃ¦tt yfirlit yfir tileinkun Ãslensku sem annars mÃ¡ls. Vinna Ã¾yrfti Ã¡fram aÃ° nÃ¡kvÃ¦mri greiningu yfir hvaÃ° Ã¡ heima Ã¡ hverju getustigi fyrir sig, frÃ¡ A1 til C2, Ã¾egar Ãslenska Ã¡ Ã hlut. GleÃ°jast mÃ¡ yfir Ã¾vÃ aÃ° sÃº vinna stendur nÃº yfir Ã verkefninu **â??Ã?rÃ³un stÃ¶Ã°umats Ã Ãslensku sem Ã¶Ã°ru mÃ¡liâ??** sem er hluti af verkefninu â??Sameiginlegt Ã¡tak Ã Ãslensku, m.a. meÃ° fjarnÃ¡miâ?? sem styrkt var af SamstarfssjÃ³Ã°i hÃ¡skÃ³la 2023.

NÃ¡nari greining

Ã?g skrifaÃ°i sÃ¶gurnar meÃ° Ã¾aÃ° aÃ° markmiÃ°i aÃ° Ã¾Ã¦r myndu hÃ¦fa getustigi A2 til B1 eins og Ã¾aÃ° er skilgreint samkvÃ¦mt EvrÃ³purammanum. Ã?g gerÃ°i mÃ©r grein fyrir aÃ° innan Ã¾ess ramma vÃ¦ri tÃ¶luverÃ° breidd og hafÃ°i Ã¾vÃ Ã hyggju aÃ° auka aÃ°gengi nemenda aÃ° sÃ¶gunum meÃ° Ã¾vÃ aÃ° getustigsgreina Ã¾Ã¦r nÃ¡nar. GreiningarferliÃ° hÃ³fst Ã¾egar Ã©g var komin meÃ° handrit aÃ° sÃ¶gunum. Mitt fyrsta verk var aÃ° ÃºtbÃºa getustigskvarÃ°a Ã¾ar sem ekki var til almennur kvarÃ°i sem gat nÃ½st til verksins. Ã?essi vinna var unnin Ã samstarfi viÃ° MarÃu Ã?nnu GarÃ°arsdÃ³ttur og SigrÃÃ°i D. Ã?orvaldsdÃ³ttur meÃ° styrk frÃ¡ NÃ½skÃ¶punarsjÃ³Ã°i nÃ¡msmanna sumariÃ° 2019.

HvaÃ° gerir texta erfiÃ°a?

Ã?g byrjaÃ°i Ã¡ aÃ° leggja stutta kÃ¶nnun fyrir nemendur Ã Ãslensku sem Ã¶Ã°ru mÃ¡li. Ã?Ã¡tttakendurnir voru tuttugu og sex meÃ° fimmtÃ¡n Ã³lÃk mÃ³Ã°urmÃ¡l og hÃ¶fÃ°u bÃºiÃ° Ã¡ Ã• slandi allt frÃ¡ 7 mÃ¡nuÃ°um til 21 Ã¡rs. Ã?eir voru beÃ°nir um aÃ° svara opnum spurningum um hvaÃ° gerir texta erfiÃ°an annars vegar og lÃ©ttan hins vegar. Auk Ã¾ess voru Ã¾Ã¡tttakendur fengnir til aÃ° raÃ°a atriÃ°um eftir erfiÃ°leikarÃ¶Ã°. Spurt var um mÃ¡lfrÃ¦Ã°i, orÃ°aforÃ°a, orÃ°myndun og setningafrÃ¦Ã°i; fyrstu, annarrar og Ã¾riÃ°ju persÃ³nu sjÃ³narhorn og svo framvegis. AÃ° lokum voru Ã¾Ã¡tttakendur spurÃ°ir Ã¡lits um hversu mÃ¶rg Ã³Ã¾ekkt orÃ° mega vera Ã texta sem er hundraÃ° orÃ° aÃ° lengd annars vegar og hversu oft Ã¾eim Ã¾yki eÃ°lilegt aÃ° fletta upp Ã orÃ°abÃ³k viÃ° lestur einnar blaÃ°sÃÃ°u af Ã³Ã¾ekktum texta. Spurningunum var Ã¦tlaÃ° aÃ° sannreyna hugmyndir frÃ¦Ã°imanna um lestur en Batia Laufer heldur Ã¾vÃ til dÃ¦mis fram aÃ° yndislestur bÃ³ka Ã¡ rÃ©ttu getustigi, Ã¾aÃ° er Ã¾egar Ãlag er skiljanlegt, geri meira gagn en of Ã¾ungir textar. Hlutfall Ã³Ã¾ekktra orÃ°a megi ekki vera hÃ¡tt ef lesandinn Ã¡ aÃ° geta tileinkaÃ° sÃ©r nÃ½jan orÃ°aforÃ°a.

GetustigskvarÃ°i verÃ°ur til

NiÃ°urstÃ¶Ã°ur kÃ¶nnunarinnar komu mÃ©r almennt Ã¡ Ã³vart. SvÃ¶r Ã¾Ã¡tttakendanna voru mjÃ¶g fjÃ¶lbreytt sem bendir til Ã¾ess aÃ° lestrarupplifun og erfiÃ°leikastig texta sÃ© aÃ° vissu leyti einstaklingsbundiÃ°, markaÃ° af Ã³lÃkum bakgrunni Ã¾eirra, mÃ³Ã°urmÃ¡li og lengd dvalar Ã landinu. MeÃ° Ã¶Ã°rum orÃ°um leiddi kÃ¶nnunin ekki til skÃ½rra niÃ°urstaÃ°na. KÃ¶nnunin gerÃ°i mig samt sem Ã¡Ã°ur ennÃ¾Ã¡ meÃ°vitaÃ°ri um aÃ° Ã©g Ã¾yrfti aÃ° taka meÃ° Ã reikninginn hina Ã³lÃku Ã¾Ã¦tti sem hafa Ã¡hrif Ã¡ getustig texta. Ã?eirra Ã¡ meÃ°al eru, eins og Tricia Hedge hefur bent Ã¡, fÃ¦rniÃ¾Ã¦ttir eins og setningafrÃ¦Ã°i, orÃ°hlutafrÃ¦Ã°i, almenn vitneskja, fÃ©lagsmenningarleg vitneskja, sÃ©rhÃ¦fÃ° vitneskja um viÃ°fangsefniÃ° og tegund texta. Ã?g Ã¡kvaÃ° nÃ¦st aÃ° fara Ã gegnum sÃ¶gur *Ã•rstÃÃ°a* og skrifa hjÃ¡ mÃ©r einkenni Ã¾eirra hvaÃ° varÃ°aÃ°i tÃÃ° sagna (nÃºtÃ-Ã°/Ã¾Ã¡tÃÃ°) og hÃ¦tti (framsÃ¶guhÃ¡ttur, viÃ°tengingarhÃ¡ttur, boÃ°hÃ¡ttur), nafnhÃ¡tt og lÃ½singarhÃ¡tt, setningargerÃ° (t.d. frumlag-sÃ¶gn-andlag) og fjÃ¶lda orÃ°asambanda Ã hverri sÃ¶gu, samanber Ã¾Ã¡ fÃ¦rniÃ¾Ã¦tti sem Ã¾Ã¡tttakendur kÃ¶nnunarinnar voru spurÃ°ir Ãºt Ã. NÃ¦st flokkaÃ°i Ã©g saman sÃ¶gur sem voru lÃkar aÃ° innihaldi, Ã¾aÃ° er eftir Ã¾vÃ hvort umfjÃ¶llunarefniÃ° var almennt eÃ°a sÃ©rhÃ¦ft, Ã¾aÃ° er hversdagslegur atburÃ°ur eins og til dÃ¦mis aÃ° fara Ã prÃ³f eÃ°a sjaldgÃ¦fari atburÃ°ur eins og til dÃ¦mis aÃ° lÃ¦ra um Ãslenska vesturfara. Ã?g notaÃ°i Ã¾essar upplÃ½singar sem viÃ°miÃ° um hvernig Ã©g Ã¦tti aÃ° byggja upp getustigskvarÃ°ann: Sagnir, setningargerÃ°, orÃ°aforÃ°i og innihald, og um hvernig Ã¾essir Ã¾Ã¦ttir stigmÃ¶gnuÃ°ust yfir getustigin sem Ã©g greindi innan A2- til B1-rammans. Afraksturinn var eftirfarandi getustigskvarÃ°i.

GetustigskvarÃ°i *Ã•rstÃÃ°a*

Eins og sjÃ¡ mÃ¡ bÃ¦tist smÃ¡m saman viÃ° hvern flokk. Fyrst eru sagnir eingÃ¶ngu Ã framsÃ¶guhÃ¦tti nÃºtÃÃ°ar en svo bÃ¦tist viÃ° Ã¾Ã¡tÃÃ° og sÃÃ°ar viÃ°tengingarhÃ¡ttur og boÃ°hÃ¡ttur. Ã• upphafi eru setningar stuttar og Ã grundvallarorÃ°arÃ¶Ã° en Ã¾Ã¦r lengjast smÃ¡m saman og fjÃ¶lbreytileiki setningagerÃ°a eykst. OrÃ°aforÃ°inn er til aÃ° byrja meÃ° almennur en verÃ°ur smÃ¡m saman sÃ©rhÃ¦fÃ°ari auk Ã¾ess sem fleiri mÃ¡lsniÃ° koma til sÃ¶gunnar. InnihaldiÃ° verÃ°ur sÃ¶muleiÃ°is sÃ©rhÃ¦fÃ°ara og menningarbundnara eftir Ã¾vÃ sem Ã¡ lÃÃ°ur. Ã?aÃ° virtist eÃ°lilegt aÃ° skipta sÃ¶gunum Ã¡ fjÃ¶gur getustig. Ã?aÃ° fimmta bÃ¦ttist svo viÃ° vegna Ã¾ess aÃ° nokkrar sÃ¶gur voru orÃ°nar svo sÃ©rhÃ¦fÃ°ar aÃ° innihaldi og flÃ³knar mÃ¡lfrÃ¦Ã°ilega aÃ° erfiÃ°leikastig Ã¾eirra jaÃ°raÃ°i viÃ° B2 frekar en B1.

GetustigskvarÃ°i *Ã•rstÃÃ°a* birtist fyrst opinberlega Ã rafbÃ³kinni *Ã•rstÃÃ°ir â?? Leikir og kennsluefni* Ã¡riÃ° 2024.

Heimildir

EvrÃ³purÃ¡Ã°iÃ° (Council of Europe) (e.d.). *Common European framework of reference for languages (CEFR).*

GÃsli Hvanndal Ã?lafsson (2015â??2016). *Grammar and linguistic structures at Level A1 of Icelandic* [meistararitgerÃ°]. Vrije hÃ¡skÃ³li.

Hedge, T. (2000) *Teaching and learning in the language classroom*. Oxford University Press.

KarÃtas Hrundar PÃ¡lsdÃ³ttir (2020). *Ã•rstÃÃ°ir: SÃ¶gur Ã¡ einfÃ¶ldu mÃ¡li*. Una ÃºtgÃ¡fuhÃºs.

Lancaster University (e.d.). *Language testing research group (LTRG)*.

Language Policy Unit (EvrÃ³purÃ¡Ã°iÃ° â?? Council of Europe) (e.d.). *Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assesement.* HÃ¶fundur.

Laufer, Batia (1989). What percentage of text-lexis is essential for comprehension? Ã• C. LaurÃ©n og M. Nordemann (ritstjÃ³rar), *Special languages: from humans to thinking machines* (bls.316â??323). Multilingual matters.

Mynd

Ã•rstÃÃ°ir og VerkefnabÃ³kin. KarÃtas Hrundar PÃ¡lsdÃ³ttir.